

VÝZVY PRE VEREJNÚ SPRÁVU A SOCIÁLNE SLUŽBY NA SLOVENSKU

CHALLENGES FOR PUBLIC ADMINISTRATION AND SOCIAL SERVICES IN SLOVAKIA

Olga Bočáková¹

Abstrakt

Predmetný článok upriamuje pozornosť na sociálne služby, ktoré sú súčasťou verejných služieb. Zdôrazňuje nevyhnutnú potrebu sociálnych služieb, dostupnosť, kvalitu a potrebu čo najširšieho portfólia sociálnych služieb. Približuje decentralizáciu sociálnych služieb na úrovni regionálnej a miestnej samosprávy. Pozornosť je zameraná aj na finančné problémy v sociálnych službách, ktoré sú v českom a slovenskom prostredí identické. Neopomína ani obce a ich pôsobnosť v oblasti sociálnych služieb. Poukazuje na problémy, nedostatok financií malých obcí v samosprávnych krajoch s dôrazom na vytváranie partnerstiev. Popisuje proces tvorby komunitného plánovania sociálnych služieb ako dôležitého faktora, aby sociálne služby reflektovali miestne podmienky a zdroje. Článok sa zameriava aj na aktuálne problémy sociálnych služieb, ktoré sa na základe analýzy zásadne nelíšia v slovenskom, tak aj v českom prostredí. Približuje na základe mnohých analýz a príkladov dobrej praxe výzvy pre verejnú správu v dimenziách sociálnych služieb. Veď práve sociálne služby v modernej spoločnosti podporujú alebo zvyšujú kvalitu života jednotlivca, rodiny a rôznych cieľových skupín.

Kľúčové slová

sociálne služby, verejná správa, komunitné plánovanie, obce, samosprávny kraj

Abstract

The article in question draws attention to social services that are part of public services. It emphasizes the essential need for social services, availability, quality and the need for the widest possible portfolio of social services. It approximates the decentralization of social services at the level of regional and local self-government. Attention is also focused on financial problems in social services, which are identical in the Czech and Slovak

¹ Ústav sociálnej práce a sociálnej politiky, Fakulta sociálnych vied, Univerzita sv. Cyrila a Metoda

environments. It does not forget the municipalities and their scope in the field of social services. It points out the problems, the lack of finances of small municipalities in self-governing regions with an emphasis on creating partnerships. It describes the process of community planning of social services as an important factor for social services to reflect local conditions and resources. The article also focuses on the current problems of social services, which, based on the analysis, do not fundamentally differ in the Slovak and Czech environments. Based on numerous analyzes and examples of good practice, it provides an overview of challenges for public administration in the dimensions of social services. After all, social services in modern society support or increase the quality of life of individuals, families and various target groups.

Keywords

social services, government, community planning, municipality, autonomous region

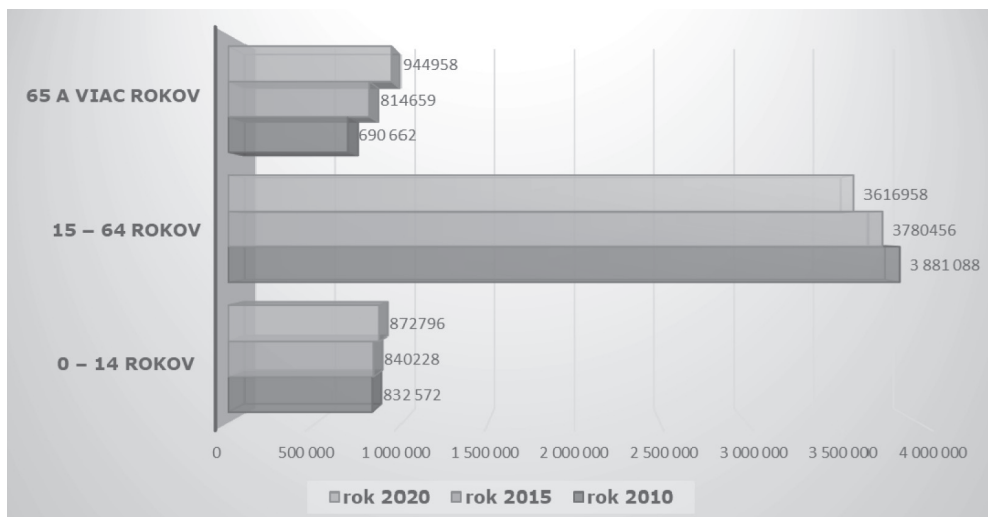

ÚVOD

Naša spoločnosť sa otvorila novým politickým, ekonomickým, hospodárskym a sociálnym podmienkam, nastali sociálne zmeny v spoločnosti, predovšetkým v demografickom vývoji obyvateľstva po roku 1989 (Dávideková, 2014). Zaznamenávame:

- starnutie populácie
- zvyšuje sa vek úmrtnosti občanov, súvisí s tým zvýšená zdravotná a sociálna starostlivosť
- rodí sa menší počet detí
- mladí ľudia odchádzajú za štúdiom a prácou do zahraničia
- narastá počet civilizačných, neinfekčných ochorení
- objavujú sa nové infekčné ochorenia (napr. COVID-19)
- nastáva zmena v pohľade na tradičnú rodinu, často hovoríme o kríze súčasnej rodiny
- narastajú sociálno-patologické javy
- zvyšuje sa vek odchodu do dôchodku
- rodina sa nechce, nevie alebo nemôže postarať o svojich blízkych
- a iné (Bočáková, 2015)

Uvádzame starnutie populácie v SR v období rokov 2010, 2015 a 2020.

Graf 1 Demografický vývoj obyvateľstva SR v rokoch 2010, 2015 a 2020

Zdroj: vlastné spracovanie na základe Zdravotníckej ročenky SR

Z grafu môžeme konštatovať, že počet obyvateľov v postproduktnom veku, teda vo veku 65 a viac rokov sa zvyšuje.

Súčasná a očakávaná demografická zmena sú výzvou nielen pre zdravotníctvo, ale aj pre sociálnu starostlivosť, pre celé spektrum sociálnych služieb.

1 Sociálne služby a ich špecifiká

Žijeme vo svete, ktorý sa čoraz viac globalizuje. Okrem osobných, národných problémov sa vyskytujú aj európske problémy. Každý človek potrebuje určitú sociálnu intervenciu, pomoc štátu v priebehu svojho života. Sociálna intervencia sa stala súčasťou sociálnej politiky štátu. Štát zohráva významnú úlohu v poskytovaní sociálnej starostlivosti, sociálnej pomoci a sociálnych služieb. Pre zvyšovanie účinnosti pri poskytovaní sociálnej starostlivosti a sociálnej pomoci má veľký význam zapájanie a spolupráca miestnych orgánov, občianskej spoločnosti a verejno-prospešných spoločenstiev (Ondrušová et al., 2009).

V dôsledku demografického vývoja na Slovensku narastá dopyt po sociálnych službách, najmä v oblasti v starostlivosti o seniorov. Naša populácia starne a tých, ktorí budú potrebovať pomoc, bude pribúdať (Machyniak a Draková, 2018). Na základe demografického vývoja sa môže očakávať relatívny a absolútny nárast počtu seniorov, ktorí budú potrebovať sociálnu starostlivosť. Potrebu sociálnych služieb si uvedomujú všetky vyspelé krajiny Európskej únie (Repková, 2011).

V živote občana zohrávajú významnú úlohu sociálne služby, ktoré sú súčasťou verejných služieb. Sociálne služby sú odpoveďou spoločnosti na sociálne potreby občanov. Sociálne služby majú široký diapazón realizácie sociálnych činností. Forma, rozsah a dĺžka poskytovania sociálnych služieb sú charakterizované špecifikami jednotlivých prípadov. Predovšetkým je to osobou prijímateľa sociálnej služby, druhu sociálnej potreby a miestnymi podmienkami (Benčo, Kamodá a Mečiar, 2004).

Cieľom zákona č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách je podporovať inklúziu ľudí, ktorí sa ocitli v ťažkej životnej situácii. Sociálne služby patria medzi dôležité aktivity štátu, samosprávy a poskytovateľov sociálnych služieb (Oláh a Iglariová, 2015). V súčasnej slovenskej legislatíve sociálnych služieb sa za sociálnu službu považuje odborná, obslužná a ďalšia činnosť, alebo súbor týchto činností. Zákon o sociálnych službách prináša novú filozofiu v poskytovaní sociálnych služieb, a to:

- vo väčšej variabilite sociálnych služieb
- aktivácii klienta prostredníctvom individuálneho plánu poskytovania sociálnych služieb
- v nových druhoch sociálnych služieb a odborných činností
- v komunitnom plánovaní
- vo zvyšovaní kvality a odbornosti pri poskytovaní sociálnych služieb
- v dohľade nad poskytovaním sociálnych služieb (Dávideková, 2014)

Dostupnosť sociálnej služby pre fyzickú osobu, ktorá je odkázaná na sociálnu službu zabezpečuje podľa Zákona č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách a o zmene a doplnení zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní obec a vyšší územný celok v rozsahu svojej pôsobnosti. Fyzická osoba má právo výberu sociálnej služby a formy jej poskytovania a právo výberu poskytovateľa sociálnej služby. Koncom roka 2011 vláda SR prijala Stratégiu deinštitucionalizácie systému sociálnych služieb a náhradnej starostlivosti v SR. Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR následne prijalo Národný akčný plán prechodu z inštitucionálnej na komunitnú starostlivosť v sociálnych službách (Laurinec Šmehilová et al., 2020).

Vytvorenie a zabezpečenie podmienok pre nezávislý a slobodný život občanov odkázaných na pomoc spoločnosti je základným zámerom deinštitucionalizácie. Dôraz sa kladie na rešpektovanie ľudskej dôstojnosti, prostredníctvom poskytovania komplexných služieb v domácom, prirodzenom sociálnom prostredí. Postupne sú nahrádzané veľkokapacitné zariadenia sociálnych služieb službami a zariadeniami, ktoré majú nižšiu kapacitu poskytovaných sociálnych služieb v komunite. Trendom je pokračovať v transformácii veľkokapacitných zariadení sociálnych služieb, zriaďovať zariadenia s nižšou kapacitou s možnosťou uplatnenia individuálneho, na človeka orientovaného prístupu v sociálnych službách. Je potrebné zvýšiť informovanosť verejnosti o procese prechodu z inštitucionálnej na komunitnú starostlivosť cez ciele kampane, odborné semináre, diskusie, konferencie.

Z aspektu problematiky zabezpečenia sociálnych služieb ide o fyzickú dostupnosť služieb, zabezpečenie finančnej dostupnosti sociálnych služieb a dlhodobej udržiateľnosti, ktorá súvisí s verejnými prostriedkami, so systémovým a viaczdrojovým financovaním.

Je potrebné, čo sa týka zabezpečenia dostupnosti a udržateľnosti sociálnych služieb zintenzívniť spoluprácu medzi zástupcami štátnej správy, regionálnej a miestnej samosprávy (Bočáková a Kubičková, 2015).

Systém sociálnych služieb by mal zahŕňať čo najväčšie portfólio služieb, ktoré sú zamerané na jednotlivca, skupiny, rodiny. Služby by mali byť vzájomne prepojené a zodpovedať potrebám klientov, aj spoločnosti. Potrebná je spolupráca rôznych rezortov: zdravotníctva, sociálnych vecí, školstva a verejného sektora. Cieľom je vytvoriť systém, ktorý by pôsobil vo všetkých sférach prevencie a prispieval ku kvalite života (Mahrová a Venglářová, 2008). Jedným z najfrekvencovanejších pojmov o sociálnych službách v odborných diskusiách je práve pojem kvalita. Zákon o sociálnych službách č. 448/2008 Z. z. bol doplnený v roku 2014 komplexnejšou právnou úpravou hodnotenia podmienok kvality poskytovaných sociálnych služieb. Podmienky kvality sa podľa tejto úpravy hodnotia v nasledovných oblastiach: v oblasti dodržiavania ľudských práv a slobôd prijímateľov sociálnych služieb, v oblasti procedurálnych podmienok kvality, v oblasti personálnych podmienok kvality a v oblasti prevádzkových podmienok kvality.

V kontexte štandardov kvality sociálnych služieb rozoznávame tri vývojové štádiá:

- intuitívno-neformalizované štádium (1988–2008)
- štádium rámcových podmienok kvality (2008–2013)
- štádium štandardizácie kvality (2014 – doteraz) (Brichtová a Repková, 2014)

Pre účely merania kvality sú **určené jednotlivé kritériá a štandardy**, ktoré využívajú hodnotitelia kvality, či poskytovateľ sociálnej služby spĺňa podmienky poskytovanej sociálnej služby alebo nie.

Pre zabezpečenie požadovanej kvality sociálnych služieb je potrebné neustále ich hodnotenie. Evaluácia sociálnych služieb alebo hodnotenie kvality sociálnych služieb chápeme ako proces systematického zhromažďovania dát o aktivitách, charakteristikách a výsledkoch programov, personálu a produktov. Získané informácie možno využiť pre zlepšenie efektívnosti programov a ako základ ich inovácie.

Je potrebné dávať dôraz na kontinuálne zabezpečenie uplatňovania kvality sociálnych služieb v zariadeniach sociálnych služieb, a to v súlade s podmienkami a štandardami kvality poskytovanej sociálnej služby na základe zákona o sociálnych službách. Zdôrazňuje, že je potrebné podporovať poskytovateľov sociálnych služieb pri vytváraní podmienok pre napĺňanie ľudsko-právnych, procedurálnych, personálnych a prevádzkových aspektov kvality poskytovaných sociálnych služieb (Repková, 2012).

Obr. 1 približuje jednotlivé druhy sociálnych služieb podľa Zákona č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách a o zmene a doplnení zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov.

Obr. 1 Druhy sociálních služeb

Zdroj: Zákon č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách

Sociálne služby sa postupne decentralizovali na úroveň regionálnej a miestnej samosprávy, ktorá je právne zodpovedná za ich financovanie, poskytovanie alebo zabezpečenie, a to prostredníctvom siete verejných, ale aj neverejných poskytovateľov.

Pre sociálne služby je charakteristické viacdrojové financovanie. Viacdrojovosť súvisí, s rastom dopytu po sociálnych službách, ktorý je spojený najmä s demografickým vývojom a možnosťou slobodného rozhodovania prijímateľov v oblasti sociálnych služieb (Rodrigues a Schmidt, 2010).

Halásková (2013) poukazuje na finančné problémy sociálnych služieb v českom prostredí. Poskytovatelia sociálnych služieb v ČR poukazujú na nedostatok financií v oblasti sociálnych služieb, na problémy s personálnym zabezpečením sociálnych služieb, čo súvisí aj so znižovaním dostupnosti sociálnych služieb. Tieto problémy, či už ide české alebo slovenské prostredie, sú identické.

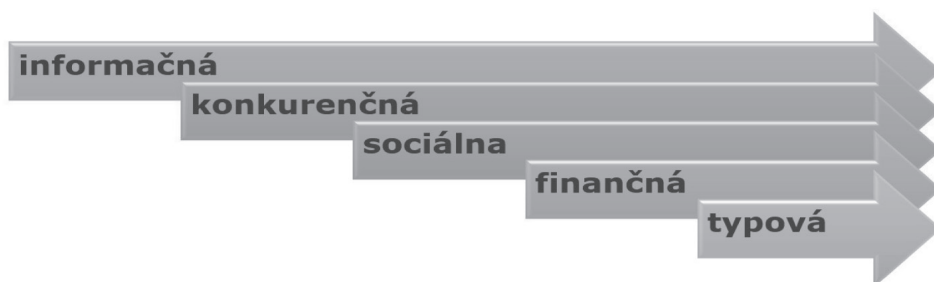
Problematika sociálnych služieb a ich efektívneho a kvalitného poskytovania má svoje významné miesto v politikách moderných štátov (Dávideková, 2014).

Kľúčovým pojmom v oblasti plánovania sociálnych služieb je ich dostupnosť. Uvádžame nasledovné typy dostupnosti:

- *informačnú*: mať informácie o sociálnych službách na základe Centrálného registra poskytovateľov sociálnych služieb
- *konkurenčnú*: slobodná voľba prijímateľov sociálnej služby zvyšovanie kvality a znižovanie nákladov na sociálne služby
- *sociálnu*: do akej miery potrebuje osoba byť príjemcom určitej sociálnej služby
- *finančnú*: aby sociálne služby boli dostupné aj pre osoby s nižším príjmom

- *typovú*: v danej obci, meste je potrebné sa zamerať na typy sociálnych služieb, ktoré zodpovedajú skutočným potrebám v obci
- *miestnu*: aby prijímatelia sociálnych služieb za sociálnymi službami nemuseli dochádzať (Úlehla, 2007)

Obr. 2 Typy dostupnosti sociálnych služieb

Zdroj: Úlehla, 2007

Obr. 3 poukazuje na kľúčových aktérov v sociálnych službách.

Obr. 3 Kľúčoví aktéri v sociálnych službách

Zdroj: Repková, 2012

2 Obce a ich pôsobnosť v oblasti sociálnych služieb

S procesom decentralizácie a transformácie v spoločnosti niektoré kompetencie a zodpovednosť zo strany štátu prechádzajú na obce, mestá. Týka sa to aj sociálnej sféry, v pozornosti musí byť vždy človek, ktorý sa ocitol v rôznych nepriaznivých životných situáciách.

Obec je základom územnej samosprávy, je nositeľom komunálnej politiky. Obec sa angažuje prakticky vo všetkých oblastiach verejného záujmu: v oblasti plánovania a realizácie výstavby, v rozvoji školstva, kultúry a športu, v ochrane životného prostredia a iné (Konečný a Konečný, 2009). Obec sa angažuje v sociálnej oblasti najmä v otázkach sociálnej pomoci, sociálnej starostlivosti. Rada Európy v roku 1985 vymedzila vo svojom dokumente Európska charta miestnej samosprávy pojem miestna samospráva. Miestna samospráva je vymedzená ako právo a spôsobilosť miestnych orgánov v medziach zákona spravovať a riadiť podstatnú časť verejných záležitostí v rámci ich kompetencií a v záujme miestneho obyvateľstva. Problematikou regiónu sa zaoberá regionálna samospráva. Podľa dokumentu Rady Európy: Európskej charty regionálnej samosprávy z roku 1997 sa región považuje za základný prvok štátu. Regionálna samospráva v podmienkach Slovenskej republiky je reprezentovaná vyššími územnými celkami (Repková, 2012).

Obce prenesením kompetencií štátu dostali možnosť utvárať podmienky na podporu komunitného rozvoja, ktorý sa týka oblasti poskytovania sociálnych služieb. Dominantné miesto patrí ambulantnej alebo terénnej forme. Dôležitou činnosťou v miestnej samospráve je depistážna činnosť (Kováčová, 2014).

Obce majú rozdielnu dynamiku vývoja. Každá obec má inú špecifickú štruktúru obyvateľov, či už sociálnu alebo demografickú. Rovnako aj občania takýchto obcí majú rôzne sociálne problémy a potreby, na ktoré by sa mala upriamiť pozornosť. Základnou úlohou obce pri výkone samosprávy je všestranný rozvoj jej územia a starostlivosť o potreby jej obyvateľov (Machyniak a Draková, 2018).

Zabezpečovanie sociálnych služieb obcami je dôležitou úlohou samosprávnych krajov a obcí. Cieľom týchto služieb je zabezpečiť kvalitné životné podmienky pre obyvateľov, najmä pre seniorov, osoby so zdravotným postihnutím, deti, mládež a rodiny v núdzi. Pre zabezpečenie sociálnych služieb obcami je dôležité zabezpečiť finančné zdroje, dostupnosť kvalifikovaných pracovníkov, dostatočnú infraštruktúru a vhodné priestory pre poskytovanie služieb. Okrem toho môžu obce spolupracovať s inými organizáciami, ako sú napríklad neziskové organizácie, s cieľom zlepšiť kvalitu a rozsah poskytovaných služieb (Repková, 2016).

V kompetencii obcí je vypracovávanie komunitného plánu sociálnych služieb vo svojom územnom obvode a vytváranie podmienok na podporu komunitného rozvoja. Obce poskytujú alebo zabezpečujú poskytovanie:

- sociálnej služby v nízkoprahovom dennom centre, nocľahárni, zariadení pre seniorov, zariadení opatrovateľskej služby a v dennom stacionári
- nízkoprahovej sociálnej služby pre deti a rodinu
- opatrovateľskej služby
- prepravnej služby

- odľahčovacej služby
- pomoci pri osobnej starostlivosti o dieťa
- terénnej sociálnej služby krízovej intervencie (Zákon č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách)

Malé obce v samosprávnych krajoch majú množstvo problémov. Predovšetkým je to nedostatok financií. Ich úlohou je poskytovať služby pre občanov, problémom však je, že nemajú na ich financovanie peniaze. Preto je ponuka služieb obmedzená. Aj v malých obciach starne populácia, dochádza k ubúdaniu obyvateľov. Znamená to, že obce strácajú ekonomickú prosperitu. Na základe dopytu po sociálnych službách sa malá obec spája s okolitými obcami, vytvárajú sa partnerstvá s okolitými obcami a organizáciami.

Obec môže vytvárať partnerstvá za účelom realizácie programov, projektov zameraných na riešenie rôznych sociálnych situácií.

Partnerstvá tvoria významný článok predchádzaniu vzniku alebo zmierňovaniu nepriaznivej sociálnej situácie. Partnerstvá môžu utvárať vyššie územné celky, obce, mestá, ktoré sú významné pre rozvoj komunít. Čo sa týka spájania obcí, môže to zvýšiť povedomie o činnosti v komunite, o dôležitých otázkach a problémoch.

Obec poskytuje alebo zabezpečuje sociálnu službu fyzickej osobe podľa rozsahu pôsobnosti vymedzenej v zákone (Balážová et al., 2014).

Najčastejšími činnosťami, ktoré obec aplikuje v oblasti sociálnych služieb sú:

- vykonávanie posudkovej činnosti
- uzatváranie zmlúv o poskytovaní sociálnej služby
- uzatváranie zmlúv o úhrade za poskytovanú službu
- sociálne poradenstvo
- konania o odkázanosti na opatrovateľskú službu, na sociálnu službu v zariadení pre seniorov
- vytvorenie podmienok pre komunitný rozvoj
- spracovávanie komunitného plánu sociálnych služieb
- registrácia sociálnej služby (Balážová et al., 2014)

2.1 Obce a komunitné plánovanie

V rámci transformácie sociálnej sféry zohráva významnú úlohu komunitný rozvoj, ktorý má veľký vplyv na komunitnú prácu a komunitnú rehabilitáciu. Prenesením kompetencie štátu na obce, tieto môžu utvárať podmienky na podporu komunitného rozvoja v oblasti poskytovania sociálnych služieb. Obce vypracúvajú Komunitný plán sociálnych služieb a vyšší územný celok, samosprávny kraj vypracúva Koncepciu sociálnych služieb. Obec -vypracúva vo svojom územnom obvode potrebu sociálnych služieb, určuje personálne podmienky, finančné podmienky, prevádzkové a organizačné podmienky. Komunitný plán sociálnych služieb a Koncepcia rozvoja sociálnych služieb – vypracováva ju VUC, obsahujú:

- analýzu stavu poskytovaných sociálnych služieb
- vzdelanostnú štruktúru zamestnancov poskytovateľa sociálnej služby
- analýzu požiadaviek prijímateľov sociálnej služby

- analýzu sociologických údajov a demografických údajov
- vytýčenie cieľov a priorít rozvoja sociálnych služieb
- vyhodnotenie materiálno-technického vybavenia sociálnych služieb
- časový plán realizácie Komunitného plánu sociálnych služieb, Koncepcie rozvoja sociálnych služieb (Repková, 2016)

Komunitné plánovanie z ekonomického hľadiska je najtransparentnejšie prerozdelenie finančných prostriedkov v oblasti sociálnych služieb. V Slovenskej republike sa začal proces komunitného plánovania v rokoch 2003 až 2005, Česká republika mala už v komunitnom plánovaní sociálnych služieb v tom čase bohaté skúsenosti. Ciele, postupy, metódy a princípy komunitného plánovania sú ideovo prevzaté z Českej republiky. Cieľom komunitného plánovania je otvoriť priestor pre komunikáciu občanov, zvýšiť podiel rozhodovania zástupcov obce alebo kraja tak, aby výsledné rozhodnutie bolo odrazom potrieb občanov. Pri komunitnom plánovaní neodmysliteľnú databázu tvoria demografické, štatistické údaje (Šebestová, 2010).

Modernizácia sociálnych služieb je otvorený, stály proces, ktorý sa opiera o tvorivé myslenie ľudí, ktorí zdokonaľujú sociálne služby.

Proces tvorby komunitného plánovania sociálnych služieb je veľmi dôležitým faktorom smerujúcim k tomu, aby systém sociálnych služieb zodpovedal miestnym podmienkam a zdrojom. Teória a prax v oblasti plánovania sociálnych služieb potvrdzujú, že najefektívnejším nástrojom na zisťovanie potrieb občanov je práve komunitné plánovanie sociálnych služieb v obci, v meste (Bočáková, Kubíčková a Garaj, 2016).

Na poskytovanie nových foriem sociálnych služieb treba nové objekty v správe miestnej samosprávy alebo po ich úpravách. Typický je nedostatok vlastných finančných zdrojov miestnej samosprávy na rozvoj a financovanie sociálnych služieb, najmä v malých obciach. Nízke povedomie niektorých zástupcov samospráv o zodpovednosti za hľadanie riešení dostupnosti sociálnych služieb (prenášanie zodpovednosti na pobytové služby v zriaďovateľskej pôsobnosti iných subjektov).

3 Aktuálne problémy sociálnych služieb

Rozvoj sociálnych služieb vychádza z analýzy, ktorú vykonáva Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny, poukazuje na najslabšie stránky poskytovania sociálnych služieb. Ide predovšetkým o:

- nedostatočne rozvinutý systém komunitného plánovania
- nedostatočné podmienky pre zotrvanie v domácom, prirodzenom prostredí
- slabá kontinuita sociálnej a zdravotnej starostlivosti
- nedostatok kvalifikovaných zamestnancov v oblasti poskytovania sociálnych služieb
- regionálna nerovnomernosť siete zariadení sociálnych služieb
- nedostatočná dostupnosť sociálnych služieb
- problémy v oblasti financovania
- nedostatočná kvalita sociálnych služieb
- a iné (Stratégia dlhodobej starostlivosti v SR, 2021)

Sociálne služby na Slovensku potrebujú hlboké systémové zmeny vo viacerých oblastiach:

- *oblasť financovania sociálnych služieb* – zvýšiť množstvo financií v systéme viac ako dvojnásobne
- *musí platiť zásada subsidiarity* – čo vie občan zvládnuť sám spolu s rodinou, nech za neho nerieši štát ani samospráva. Je však nutné vytvoriť občanovi, aj rodine podmienky a zázemie, aby mohol zostať doma v primeraných podmienkach čo najdlhšie.
- *je potrebné zjednotiť posudkovú činnosť a určiť ju na nezávislú inštitúciu*
- *rovnaké podmienky financovania, dostupnosti zdrojov na opravy a rekonštrukcie pre samosprávne aj súkromné, resp. neziskové a cirkevné zariadenia sociálnych služieb*
- *zvýšiť podporu a pomoc pre poskytovateľov sociálnych služieb zo strany Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny* (Korpesio, 2022)

Zaujímavé sú zistenia z českého prostredia v oblasti sociálnych služieb:

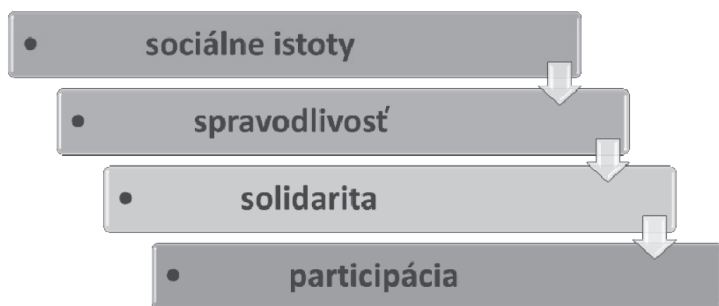
- českí poskytovatelia opakovane poukazujú na nedostatok financií, ktoré sú dané do sociálneho systému sociálnych služieb
- problémy s personálnym obsadením v oblasti sociálnych služieb
- nedostatočná dostupnosť, problémy s materiálno-technickým zabezpečením hlavne pri službách dlhodobej starostlivosti inštitucionálneho typu
- problémy sú aj v limitovaných možnostiach šandardizácie sociálnych služieb, hlavne v oblasti ich financovania
- problémy s pokrývaním nákladov na jednotlivé druhy sociálnych služieb
- štandardy kvality skôr považujú ako nástroj pre inšpekciu ale nie ako nástroj, ktorý vedie ku kvalitnejším sociálnym službám v zariadeniach

Viacerí autori kritizujú aj časté legislatívne a politické zmeny, ktoré potom prinášajú neistotu pre poskytovateľov a prijímateľov (Průša a Horecký, 2012).

Usudzujeme, že z hľadiska externej podmienenosti problémov v sociálnych službách sa zásadne nelíšia problémy v slovenskom a českom prostredí.

V súčasných podmienkach v oblasti sociálnych služieb dochádza k potrebe ekonomickej a sociálnej integrácie, hľadajú sa optimálne varianty zabezpečenia sociálnych potrieb ľudí, pričom sa zohľadňujú humánne, technické, technologické a ekonomické aspekty (Průša, 2008).

V sociálnom systéme zaujíma dôležité miesto humanizácia. Je potrebné zabezpečiť široké spektrum služieb, ktoré majú pomôcť občanom skvalitniť ich život a zdravie (Draganová et al., 2006). Jadro v humanizme má sociálna politika, ide o aspekty, ktoré uvádzame v Obr. 4.

Obr. 4 Sociálna politika a jej aspekty

Zdroj: Bočáková, 2015

Do popredia sa kladie princíp subsidiarity, je potrebné presunúť hranicu medzi zodpovednosťou štátu a jednotlivcov (Bočáková, 2015).

3.1 Výzvy pre verejnú správu a sociálne služby

Na základe preštudovaných publikácií, študijných materiálov a tiež príkladov dobrej praxe konštatujeme, že pred spoločnosťou stoja nasledovné výzvy:

- rozširovať terénne sociálne služby, aby občan zotrval čo najdlhšie v prirodzenom, domácom prostredí
- poskytovať ambulantné sociálne služby
- poskytovať pobytové sociálne služby v zariadeniach sociálnych služieb s týždenným pobytom
- rozširovať komunitné sociálne služby
- zvyšovať kvalitu poskytovaných sociálnych služieb (od novembra 2022 nadobúda účinnosť Zákon č. 345/2022 Z. z. o inšpekcii v sociálnych veciach, ide o kontrolnú činnosť vo veciach sociálnych služieb)
- v systéme sociálnych služieb zvýšiť množstvo financií, odstrániť nesystémové financovanie
- vzdelávať zamestnancov v oblasti sociálnych služieb

Dlhodobá sociálno-zdravotná starostlivosť je najmladšia, ide o komplex služieb, ktorú potrebujú ľudia s dlhodobou obmedzenou sebestačnosťou, ktorí sú v dôsledku svojho nepriaznivého zdravotného stavu alebo vysokého veku dlhodobo závislí na pomoci iných. Je potrebné koncipovať nový moderný dlhodobu udržateľný systém dlhodobej sociálno-zdravotnej starostlivosti. Zaisťiť adekvátne životné a sociálne podmienky k tomu, aby rodina, blízki mohli sa spolupodieľať na tejto starostlivosti (Průša et al., 2021).

V oblasti dlhodobej starostlivosti je potrebné poskytovať ucelené spektrum zdravotných, ale aj sociálnych a ďalších služieb. Dôležitým aspektom v poskytovaní dlhodobej starostlivosti je práve kvalita (Mátl a Jabůrková, 2007).

Bočáková, Kubíčková a Draková (2023) uvádzajú, že je potrebné vytvárať podmienky na rozvoj ľudských zdrojov, na zvyšovanie počtu kvalifikovaných odborníkov, pracovníkov v sociálnych službách a ich udržateľnosť. Je potrebné neustále podporovať celoživotné vzdelávanie pracovníkov v zariadení sociálnych služieb, zamerať sa na odborný a osobnostný rast pracovníkov v zariadeniach sociálnych služieb.

Ďalšou výzvou je riešenie nedostatku personálu v pomáhajúcich profesiách, teda aj v sociálnych službách. Podľa Ghannamovej, predsedníčky Asociácie poskytovateľov sociálnych služieb v Slovenskej republike možnosťami riešenia nedostatku personálu v pomáhajúcich profesiách, a teda aj v sociálnych službách, sú:

- štátny príspevok pre súčasných zamestnancov v pomáhajúcich profesiách: sestra, asistent sestry, sanitár, opatrovateľka
- týždenný kúpeľný pobyt ročne hradený plne zdravotnou poisťovňou
- zjednodušený príjem cudzincov do pomáhajúcich profesií – ľahšie získanie pracovného pobytu, tak ako to je v prípade odídencov z Ukrajiny
- zjednodušenie nostrifikácií pre cudzincov
- rozšírenie kompetencií pre ošetrovateľských asistentov a opatrovateľky (zmena zákona)
- učňovské vzdelávania v oblasti opatrovateľsko-ošetrovateľskej starostlivosti právny nárok na ďalšie profesijné vzdelávanie (Ghannamová, 2022)

ZÁVER

Verejná správa je fenomén, ktorý zasahuje do všetkých oblastí spoločenského života. Vymedzené oblasti verejnej správy sú navzájom prepojené, neustále sa dopĺňajú o nové poznatky.

Pri hodnotení poskytovania verejných služieb najdôležitejším faktorom je ich konečný efekt, kvalita služieb poskytovaných občanom.

Sociálne služby predstavujú jednu z možných foriem sociálnej pomoci pre ľudí, ktorí sa ocitli v nepriaznivej sociálnej situácii. sociálne služby sú dôležitou súčasťou demokratickej spoločnosti, dôležitým poslaním nášho štátu, samosprávy a poskytovateľov sociálnych služieb.

Neodmysliteľnou a nevyhnutnou súčasťou pre život jednotlivca, rodiny, komunity sú vo vyspelej spoločnosti sociálne služby. Význam existencie sociálnych služieb si každý z nás uvedomí vtedy, keď je on sám alebo rodina na túto sociálnu službu odkázaná.

Mnohí z nás si neuvedomujú dôležitosť a opodstatnenosť sociálnych služieb dnešnej spoločnosti. Z pohľadu ľudí sa tento názor mení v tom momente, kedy sa dostanú do nepredvídateľnej zlej sociálnej situácie.

Konštatujeme, že neustále narastá zvýšená potreba po komplexných zdravotno-sociálnych službách. Poskytovanie opatrovateľskej služby občanom je vo veľkej miere závislé od finančnej podpory zo štrukturálnych fondov. Zaznamenávame, že pretrvávajúca byrokracia v sociálnych službách ide na úkor dôrazu na kvalitu.

Absentuje efektívne prepojenie sociálnych a zdravotníckych služieb, tiež absentujú krátkodobé pobytové služby. Negatívnym javom sú často sa meniaci legislatíva a nedostatočné nastavenie financovania sociálnych služieb. Problémom je právna nestabilita, absentuje diskusia s poskytovateľmi sociálnych služieb, časté zmeny v zákone. Legislatívna povinnosť poskytovať sociálne služby aj keď má klient nedoplatky.

Je potrebné vytvoriť podmienky pre fungovanie komplexnej siete sociálnych služieb, ktorá je založená na reálnom dopyte po sociálnych službách. Zabezpečovať rozvoj nových foriem sociálnych služieb na komunitnej úrovni. V súčasnosti pretrvávajú nezájem o ambulantné a terénne sociálne služby, obyvatelia žiadajú hneď o umiestnenie do pobytových služieb.

Je potrebné zvyšovať profesionalitu a kvalitu práce v zariadeniach sociálnych služieb prostredníctvom supervízie a vzdelávania. Zvyšovať počet kvalifikovaných pracovných miest v sociálnych službách a ich udržateľnosť. Chýba systém metodických stretnutí medzirezortných sociálnych pracovníkov. Trendom v súčasnosti je aj trvalý pokles záujmu o prácu v sociálnych službách, nízka motivácia zamestnancov zostávať pracovať v sociálnych službách.

Súčasná teória a prax poskytovania sociálnych služieb predstavujú nenahraditeľnú úlohu sociálnych služieb v modernej spoločnosti. Práve sociálne služby podporujú alebo zvyšujú kvalitu každodenného života jednotlivca, rodín a rôznych cieľových skupín.

Dva nosné piliere, verejná správa a sociálne služby tvoria rámec, od ktorého sa odvíjajú sociálne, ekonomické a politické dimenzie kvality života človeka v demokratickom, právnom a sociálnom štáte.

SUMMARY

Public administration is a phenomenon that affects all areas of social life. The defined areas of public administration are interconnected, they are constantly supplemented with new knowledge.

When evaluating the provision of public services, the most important factor is their final effect, the quality of services provided to citizens.

Social services are one of the possible forms of social assistance for people who find themselves in an unfavorable social situation. Social services are an important part of a democratic society, an important mission of our state, local government and social service providers.

In a developed society, social services are an integral and necessary part of the life of an individual, family, and community. Each of us realizes the importance of the existence of social services when he or his family is dependent on this social service.

Many of us do not realize the importance and validity of social services in today's society. From people's point of view, this opinion changes the moment they get into an unpredictable bad social situation.

We note that the increased need for complex health and social services is constantly growing. The provision of nursing services to citizens is largely dependent on financial support from structural funds. We note that the persistent bureaucracy in social services comes at the expense of emphasis on quality.

There is no effective connection of social and health services, and short-term residential services are also absent. A negative phenomenon is the frequently changing legislation and the insufficient setting of the financing of social services. The problem is legal instability, absent discussion with social service providers, frequent changes in the law. Legislative obligation to provide social services even if the client has arrears.

It is necessary to create conditions for the functioning of a complex network of social services, which is based on real demand for social services. Ensure the development of new forms of social services at the community level. At the moment, there is still a lack of interest in ambulatory and field social services, residents immediately request placement in residential services.

It is necessary to increase the professionalism and quality of work in social service facilities through supervision and education. Increase the number of qualified jobs in social services and their sustainability. There is a lack of a system of methodical meetings of interdepartmental social workers. The current trend is also a permanent decrease in interest in working in social services, low motivation of employees to stay working in social services.

The current theory and practice of providing social services represent an irreplaceable role of social services in modern society. It is social services that support or increase the quality of everyday life of individuals, families and various target groups.

Two supporting pillars, public administration and social services, form the framework from which the social, economic and political dimensions of the quality of life of a person in a democratic, legal and social state develop.

Literatúra

BALÁŽOVÁ, E. et al. *Miestna samospráva – základné princípy fungovania: II.* Martin: Asociácia vzdelávania samosprávy, 2014. ISBN 978-80-89703-07-4.

BENČO, J., KAMOĐA, J. a MEČIAR, I. *Verejné služby: (vybrané kapitoly)*. Prievidza: Alfa print, 2004. ISBN 80-967609-9-8.

BOČÁKOVÁ, O. *Sociálna politika a sociálne zabezpečenie*. Brno: Tribun EU s.r.o., 2015. ISBN 978-80-263-0938-3.

BOČÁKOVÁ, O. a KUBÍČKOVÁ, D. *Úvod do sociálnych služieb*. Brno: Tribun EU s.r.o., 2015. ISBN 978-80-263-0965-9.

BOČÁKOVÁ, O., KUBÍČKOVÁ, D. a DRAKOVÁ, Z. *Sociálne služby*. Nové Zámky: DMC, s.r.o., 2023. ISBN 978-80-973917-6-8.

BOČÁKOVÁ, O., KUBÍČKOVÁ, D. a GARAJ, M. *Sociálne služby vo verejnej správe*. Nemšová: J+K s.r.o., 2016. ISBN 978-8089788-14-9.

BRICHTOVÁ, L. a REPKOVÁ, K. *Sociálne služby: zacielené na kvalitu (v kontexte zmien zákon o sociálnych službách od roku 2014)*. Bratislava: Inštitút pre výskum práce a rodiny, 2014. ISBN 978-80-7138-138-9.

DÁVIDEKOVÁ, M. *Sociálne služby*. Trnava: Univerzita sv. Cyrila a Metoda, Fakulta sociálnych vied, 2014. ISBN 978-80-8105-579-9.

DRAGANOVÁ, H. et al. *Sociálna starostlivosť*. Martin: Osveta, 2006. ISBN 978-80-8063-240-3.

GHANNAMOVÁ, A. Možnosti riešenia nedostatku personálu v pomáhajúcich profesiách v SR od roku 2023. *Šanca*. 2022, č. 2, s. 20. ISSN 2729-7411.

HALÁSKOVÁ, M. Přístupy k financování veřejných služeb v zemích EU. *Scientific Papers of the University of Pardubice, Series D: Faculty of Economics and Administration*. 2013, č. 27, s. 59–71. ISSN 1211-555X.

KONEČNÝ, S. a KONEČNÝ, B. *Otvorená komunálna politika: teória a prax*. Bratislava: Mayor, 2009. ISBN 978-80-969133-3-6.

KORPESIO, C. Sociálne služby na Slovensku potrebujú hlboké systémové zmeny. *Šanca*. 2022, č. 2, s. 42. ISSN 2729-7411.

KOVÁČOVÁ, E. *Teória a prax verejnej správy v podmienkach Slovenskej republiky*. Banská Bystrica: Belianum, 2014. ISBN 978-80-557-0735-8.

LAURINEC ŠMEHILOVÁ, A. et al. *Optimalizácia procesu poskytovania vybraných sociálnych služieb pre osoby so zdravotným postihnutím na Slovensku*. Nitra: EFFETA – Stredisko sv. Františka Saleského v Nitre, 2020. ISBN 978-80-89245-35-2.

MAHROVÁ, G. a VENGLÁŘOVÁ, M. *Sociální práce s lidmi s duševním onemocněním*. Praha: Grada, 2008. ISBN 978-80-247-2138-5.

MACHYNIÁK, J. a DRAKOVÁ, Z. Kompetencie obce v kontexte starostlivosti o sociálne znevýhodnených občanov. In: *Verejná správa ako poskytovateľ verejných služieb sociálneho štátu*. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2018, s. 25–35. ISBN 978-80-8152-624-4.

MÁTL, O. a JABŮRKOVÁ, M. *Kvalita péče o seniory: řízení kvality dlouhodobé péče v ČR*. Praha: Galén, 2007. ISBN 978-80-7262-499-7.

OLÁH, M. a IGLIAROVÁ, B. *Sociálne služby*. Bratislava: IRIS, 2015. ISBN 978-80-89726-34-9.

ONDRUŠOVÁ, Z. et al. *Základy sociálnej práce*. Brno: MSD, 2009. ISBN 978-80-7392-109-5.

PRŮŠA, L. *Efektivnost financování sociálních služeb v domovech pro seniory*. Praha: VÚPSV, 2008. ISBN 978-80-7416-018-9.

PRŮŠA, L. a HORECKÝ, J. *Poskytování služeb sociální péče pro seniory v České republice a ve Švýcarsku: mezinárodní komparace*. Tábor: Asociace poskytovatelů sociálních služeb ČR, 2012. ISBN 978-80-904668-3-8.

PRŮŠA, L. et al. *Dlouhodobá péče nejen v České republice*. Tábor: Asociace poskytovatelů sociálních služeb ČR, 2021. ISBN 978-80-88361-09-1.

REPKOVÁ, K. *Dlhodobá starostlivosť v kontexte integrovanej sociálnej práce*. Bratislava: Inštitút pre výskum práce a rodiny, 2011. ISBN 978-80-7138-132-7.

REPKOVÁ, K. *Kvalita v kontexte transformácie sociálnych služieb*. Bratislava: Inštitút pre výskum práce a rodiny, 2016. ISBN 978-80-7138-146-4.

REPKOVÁ, K. *Sociálne služby v kontexte komunálnej sociálnej politiky*. Bratislava: Inštitút pre výskum práce a rodiny, 2012. ISBN 978-80-7138-135-8.

RODRIGUES, R. and SCHMIDT, A. Paying for Long-Term Care. *Policy Brief 9/2010*. European Centre for Social Welfare Policy and Research, 2010.

Stratégia dlhodobej starostlivosti v SR [online]. Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky, 2021. [cit. 2. 3. 2022]. Dostupné z: <https://www.employment.gov.sk/sk/rodina-socialna-pomoc/socialne-sluzby/>.

ŠEBESTOVÁ, P. *Základy celostného manažmentu sociálnej práce*. Sládkovičovo: Vysoká škola v Sládkovičove, 2010. ISBN 978-80-89267-41-5.

ÚLEHLA, I. *Umění pomáhat*. Praha: SLON, 2007. ISBN 80-86429-36-9.

Zákon č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách a o zmene a doplnení zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov [online]. [cit. 2. 3. 2022]. Dostupné z: <https://www.zakonypreludi.sk/zz/2008-448>.

Zdravotnícka ročenka [online]. [cit. 2. 2. 2022]. Dostupné z: https://www.nczisk.sk/Statisticke_vystupy/Zdravotnicka_rocenka/Pages/Archiv.aspx.

Kontakt

doc. PhDr. Mgr. Oľga Bočáková, PhD.
Fakulta sociálnych vied, Univerzita sv. Cyrila a Metoda
Ústav sociálnej práce a sociálnej politiky
Bučianska 4/A, 917 01 Trnava, Slovenská republika
olga.bocakova@ucm.sk